

Torah from Around the World

---

*Het is toegestaan te liegen ter wille van de vrede,
maar de vrede mag nooit een leugen worden.*

(vrij naar BT Jevamot 65b, 6-8)

Sjabbat 1 oktober 2022/ 6 Tisjrie 5783, Sjabbat Sjoewa, Wajelech, Devariem

/Deuteronomium 31:1 - 30

Tanach blz. 414 - 417

Haftara: Hosjea 14: 2-10 en Micha 7: 18-20

Tanach blz. 1157-1158 en 1193

Vertaler: Channa Kistemaker

Commentaar: **Rabbin Jonathan Sacks z"l** was tijdens zijn leven opperrabbin van het Verenigd Koninkrijk.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.rabbisacks.org/covenant-conversation/vayelech/torah-as-song/>

De Tora als Lied

De lange en veelbewogen loopbaan van Mosjee loopt op zijn eind. Met woorden van zegen en bemoediging overhandigt hij de mantel van leiderschap aan zijn opvolger Jehosjoea, met de woorden: "Ik ben nu honderdwtintig jaar oud, en niet in staat om nog langer leiding te geven. Bovendien heeft de Eeuwige me gezegd dat ik de Jordaan niet mag oversteken." (Devariem 31:2)

Zoals Rasji opmerkt, staat er geschreven: "mag niet", hoewel Mosjee fysiek nog steeds in staat is het te doen. Hij is nog steeds in volle lichamelijke kracht: "Tot het laatst toe waren zijn krachten niet afgenomen en zijn ogen niet verzwakt." (Devariem 34:7) Maar hij heeft het einde van zijn persoonlijke weg bereikt. De tijd was gekomen voor een ander tijdperk, een nieuwe generatie en een ander soort leider.

Maar voordat hij afscheid van het leven neemt, heeft God nog een laatste opdracht voor hem, en via hem, voor de toekomst.

“Daarom moet jij het volgende lied opschrijven en het de Jisraëlieten uit hun hoofd laten leren; ik zal het tegen hen laten getuigen.” (Devariem 31:19)

De meest voor de hand liggende betekenis van de pasoek is dat God Mosjee en Jehosjoea gebod om het volgende lied op te schrijven, dat van Haäzinoe. (Devariem 32:1-43) Rasji en Nahmanides begrijpen het zo. Maar de Mondelinge Traditie las het anders. Volgens de rabbijnen is "het volgende lied opschrijven" van toepassing op de Tora als geheel. Dus het laatste van alle 613 mitswot is om een Tora-rol te schrijven - of in ieder geval deel te nemen aan het schrijven, al is het maar een enkele letter. Hier is de verklaring van Maimonides over deze wet:

Elke Jisraëliet heeft de opdracht om een Tora-rol voor zichzelf te schrijven, omdat er staat: "Schrijf daarom nu dit lied", wat betekent: "Schrijf voor uzelf [een volledige kopie van] de Tora die dit lied bevat". We schrijven namelijk nooit afzonderlijke passages van de Tora [maar alleen een volledige boekrol]. Zelfs als iemand een Tora-rol van zijn ouders heeft geërfd, is het niettemin een mitswa om er een voor zichzelf te schrijven, en iemand die dat doet, is alsof hij [de Tora] op de berg Sinai heeft ontvangen. Iemand die niet weet hoe een boekrol moet worden geschreven, kan [een schrijver] inschakelen om het voor hem te doen, en wie ook maar één letter corrigeert, is alsof hij een hele boekrol heeft geschreven.

Waarom deze opdracht? Waarom juist nu, aan het einde van Mosjee's leven? Waarom wordt het als de laatste van alle mitswot gegeven? En als de verwijzing naar de Tora als geheel is, waarom zou je het dan een "lied" noemen?

De Mondelinge Traditie zinspeelt hier op een verzameling zeer diepe gedachten. Ten eerste vertelt het de Jisraëlieten, en ons in elke generatie, dat het niet genoeg is om te zeggen: "We hebben de Tora van Mosjee ontvangen" of "van onze ouders". We moeten de Tora nemen en deze in elke generatie nieuw maken. We moeten onze eigen boekrol schrijven. Het wezenlijke van de Tora is niet dat zij oud is, maar dat zij nieuw is. Het gaat niet alleen om het

verleden, maar ook om de toekomst. Het is niet zomaar een oud document dat uit een vroeger tijdperk in de evolutie van de samenleving stamt. Het spreekt tot ons, hier, nu - maar niet zonder dat we de moeite nemen om het opnieuw te schrijven.

Er zijn twee Hebreeuwse woorden voor een erfenis: *nachala* en *jeroesja/morasja*. Ze brengen verschillende ideeën over. *Nachala* is verwant aan het woord *nachal*, dat een rivier, een stroom, betekent. Zoals water naar beneden stroomt, zo vloeit een erfenis van de ene generatie naar de volgende. Het gebeurt van nature. Er is van onze kant geen inspanning nodig.

Een *jeroesja/morasja* is anders. Hier is het werkwoord actief. Het betekent iets in bezit nemen door een positieve daad of inspanning. De Jisraëlieten ontvingen het land als gevolg van Gods belofte aan Awraham. Het was hun erfenis, hun *nachala*, maar ze moesten niettemin veldslagen leveren en oorlogen winnen. *Lehavdil*, Mozart en Beethoven werden beide geboren uit muzikale vaders. Muziek zat in hun genen, maar hun kunst was het resultaat van bijna eindeloos hard werken. De Tora is een *morasja*, geen *nachala*. We moeten haar voor onszelf schrijven, niet alleen erven van onze voorouders.

En waarom zou je de Tora een Lied noemen? Hierom: als we ons geloof en onze manier van leven willen doorgeven aan de volgende generatie, moet je het zingen. De Tora moet affectief zijn, niet alleen cognitief. Het moet tot onze emoties spreken. Zoals Antonio Damasio empirisch aantoonde in ***Descartes' Error***: hoewel het redenerende deel van de hersenen centraal staat in wat ons menselijk maakt, is het 't limbische systeem, de zetel van de emoties, dat ons ertoe brengt een bepaalde keuze te maken, en niet die andere. Als onze Tora passie mist, zullen we er niet in slagen haar door te geven aan de toekomst. Muziek is de affectieve dimensie van communicatie, het medium waarmee we emoties uiten, oproepen en delen. Juist omdat we emotionele wezens zijn, is muziek een essentieel onderdeel van het vocabulaire van de mensheid.

Muziek staat in directe verbinding met spiritualiteit. Zoals Rainer Maria Rilke het uitdrukte:

Woorden gaan nog steeds zachtjes uit naar het onuitsprekelijke.

En muziek altijd nieuw, van kloppende stenen

Bouwt in nutteloze ruimte zijn goddelijke thuis.

Het lied staat centraal in de joodse ervaring. Wij bidden niet; we *davvenen*, wat betekent dat we de woorden zingen die we naar de hemel richten. Ook lezen we de Tora niet. In plaats daarvan reciteren we haar, elk woord met zijn eigen cantillatie. Zelfs rabbijnse teksten zijn nooit louter studies; we zingen ze op de speciale melodie die bekend is bij alle studenten van

de Talmoed. Elke tijd en elke tekst heeft zijn specifieke melodieën. Hetzelfde gebed kan worden gezongen op een half dozijn verschillende melodieën, afhankelijk van of het deel uitmaakt van de ochtend-, middag- of avonddienst, en of de dag een doordeweekse dag is, een sabbat, een pelgrimsfeest of een van de Hoge Feestdagen. Er zijn verschillende cantillaties voor lezingen uit de Tenach, afhankelijk van of de tekst uit de Tora, de Neviim (de profeten), of de Ketoevim, 'de geschriften', komt. Muziek is de landkaart van de Joodse geest en elke spirituele ervaring heeft zijn eigen kenmerkende melodische landschap.

Het jodendom is een religie van woorden, en toch, telkens wanneer de taal van het jodendom naar het spirituele streeft, moduleert het zich in een lied, alsof de woorden zelf probeerden te ontsnappen aan de zwaartekracht van eindige betekenissen. Muziek spreekt tot iets dat dieper gaat dan het verstand. Als we de Tora in elke generatie nieuw willen maken, moeten we manieren vinden om het lied op een nieuwe manier te zingen. De woorden veranderen nooit, maar de muziek wel.

Een vorige opperrabbin van Israël, rabbijn Avraham Shapiro, vertelde me eens een verhaal over twee grote rabbijnse wijzen uit de negentiende eeuw, allebei vooraanstaande geleerden, van wie er één zijn kinderen verloor aan de seculiere tijdgeest, terwijl de andere gezegend was door kinderen die in zijn voetstappen traden. Het verschil tussen hen was dit, zei hij: als het ging om *seöeda sjliesjiet*, de derde sabbatmaaltijd, sprak de eerstgenoemde woorden uit de Tora, terwijl de laatstgenoemde liederen zong. Zijn boodschap was duidelijk. Zonder affectieve dimensie – zonder muziek – is het jodendom een lichaam zonder ziel. Het zijn de liedjes die we onze kinderen leren die onze liefde voor God overbrengen.

Enkele jaren geleden wilde een van de leiders van het wereldjodendom weten wat er was gebeurd met de "vermistte joodse kinderen" van Polen, degenen die tijdens de oorlog waren geadopteerd door christelijke families en als katholiek waren grootgebracht. Hij besloot dat de gemakkelijkste manier via voedsel was. Hij organiseerde een groot banket en plaatste advertenties in de Poolse pers en nodigde iedereen uit die dacht dat ze als jood waren geboren om naar dit gratis diner te komen. Honderden kwamen, maar de avond stond op het punt een fiasco te worden, omdat geen van de aanwezigen zich iets van hun vroegste jeugd kon herinneren - totdat iemand degene naast zich vroeg of hij zich het lied kon herinneren zijn joodse moeder voor hem had gezongen voor het slapen gaan. Hij begon *Rozhinkes mit Mandlen* ('rozijnen en amandelen'), het oude Jiddische slaapliedje te zingen. Langzaam deden anderen mee, tot de hele zaal een koor was. Soms is het enige dat overblijft van de Joodse identiteit een lied.

Rabbin Jechiel Michael Epstein (1829-1908) schrijft in de inleiding tot de ***Aruch HaShulchan, Choshen Mishpat***, dat de Tora wordt vergeleken met een lied omdat, voor degenen die muziek waarderen, de mooiste koormuziek een complexe harmonie is waarin veel verschillende stemmen verschillende noten zingen. Precies zo, zegt hij, is het met de Tora en zijn talloze commentaren, zijn "zeventig gezichten". Het jodendom is een koorsymfonie die

voor vele stemmen is gearrangeerd: de geschreven tekst is de melodie, de mondelinge traditie de meerstemmigheid.

Het is dus met een poëtisch gevoel van voltooiing dat het leven van Mosjee eindigt met de opdracht om in elke generatie opnieuw te beginnen, onze eigen boekrol te schrijven, onze eigen commentaren toe te voegen. Daarbij interpreteert het volk van het boek eindeloos opnieuw het boek van het volk en zingt het de tekst ervan. De Tora is Gods libretto en wij, het Joodse volk, zijn Zijn koor. Gezamenlijk hebben we Gods lied gezongen. Wij zijn de uitvoerders van Zijn koorsymfonie. En hoewel Joden vaak ruzie maken als ze spreken, zingen ze in harmonie: omdat woorden de taal van het intellect zijn, maar muziek de taal van de ziel is.